

El llenguatge

Tisores i tenalles

En català tenim un bon nombre de mots que comencen en la síl·laba *es*. Molts d'ells provenen de mots llatins, grecs, anglesos, italians, etc., que presenten una síl·laba inicial, com escriure, esquet, esnob, etc.; d'altres són procedents de mots llatins formats amb el prefix *ex*, com estendre o escanyar. I, encara, són també molt nombrosos els mots composts de formació catalana obtinguts amb el prolongament d'aquell prefix, esdevingut *es* en català, i que sol comportar una idea de dispersió o d'isgregació, com és ara esgranar, escrostar, esgotar, esfullar, etc. No és gens estrany, doncs, que aquesta síl·laba inicial aparegui també en alguns mots en la forma dels quals, en realitat, no ha de figurar, i que fins i tot algunes d'aquestes noves formes començades en *es* hagin acabat admetent-se, al costat, però, de les més pròpies, desproveïdes d'aquesta síl·laba.

Entre aquestes darreres cal esmentar, sobretot, estisores, estenalles i estovalles, que trobarem al Diccionari normatiu com a equivalents de tisores, tenalles i tovalles. L'ús habitual d'aquests mots en la forma del plural i precedides per l'article les explica la forma secundària: la síl·laba inicial *es*, efectivament, no és pas el prefix de mots com *escuat* o *espolsada*, sinó el conjunt de les dues lletres finals de l'article les aglutinat als mots *tisores*, *tenalles* i *tovalles*. Per tant, doncs, es considera igualment admissible les *tisores* i les *estisores*, les *tenalles* i les *estenalles*, etc. Cal notar, però, que així com *tisora*, *tenalla* i *tovalla* es poden usar en singular (*tovalla* s'usa en algunes comarques amb el mateix valor que el seu derivat *tevalló*), el Diccionari només admet les formes començades en *es* en el plural (malgrat el cèlebre vers de Maragall, l'estisora va en renou).

El Diccionari també admet la forma secundària *escarxofa*, però no «*escarxofera*» sinó únicament *carxofera* (i *carxofer*). Hi trobem també el verb *escarxofer*, però la síl·laba inicial d'aquesta forma verbal és ja el mateix prefix que figura en verbs com *esgranar* o *estaveïar*. I també hi manquen algunes formes més o menys usades com «*espinces*» (per *cinques*), *esmoïls* (per *moïls*) i «*esperginia*» (per *albergínia*).

Albert Jane